

Przemoc domowa – zagadnienia definicyjne

Zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249), której znowelizowane przepisy weszły w życie w czerwcu 2023 roku (Ustawa z dnia 9 marca 2023 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 535), przez przemoc domową definiuje się jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, mienia, naruszające jej godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienia, krzywdy moralne oraz mające na celu uzyskanie kontroli w zakresie nabywania i korzystania z posiadanych przez tę osobę zasobów ekonomicznych.

W dostępnych opracowaniach najczęściej wyróżnia się przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną, ekonomiczną i zaniedbanie.

Przemoc fizyczna polega na naruszeniu nietykalności fizycznej. Jest ona intencjonalnym zachowaniem powodującym uszkodzenie ciała lub niosącym takie ryzyko. Polega m.in. na popychaniu, szarpaniu, szturchaniu, klepaniu, ciągnięciu za uszy, szczypaniu, kopaniu, biciu ręką i pięścią, uderzaniu w twarz, przypalaniu papierosem, duszeniu, krępowaniu ruchów.

Przemoc psychiczna to najczęstsza forma przemocy, która jednocześnie jest najtrudniejsza do udowodnienia. Zawiera ona przymus i groźby, np. obrażanie, wyzywanie, ocenianie, krytykowanie, straszenie, szantażowanie, nieliczenie się z uczuciami, krzyczenie, oskarżanie, obwinianie, krzywdzenie zwierząt, czytanie osobistej korespondencji, ujawnianie tajemnic, lekceważenie, wyśmiewanie. Przemoc ta prowadzi do zniszczenia poczucia mocy sprawczej ofiary, jej poczucia własnej wartości i godności.

Przemoc seksualna stanowi kategorię zachowań dotyczących sfery seksualnej i obejmuje gwałt, molestowanie seksualne, stręczycielstwo i prostytutkę. Działania te są kwalifikowane jako przestępstwa. Trzeba jednak pamiętać, że molestowanie seksualne może przybierać formę werbalną, pozawerbalną i zachowania fizycznego o charakterze seksualnym. Zachowanie werbalne przybiera postać żartów, pytań czy uwag formułowanych przez sprawcę. Zachowanie fizyczne odnosi się do jakichkolwiek zachowań sprawcy, które skutkują kontaktem fizycznym i mają podtekst seksualny. Przemoc seksualna może przybierać formę wymuszania stosunków seksualnych lub zmuszania do niechcianych zachowań seksualnych.

Przemoc ekonomiczna to zachowanie mające na celu kontrolę zdolności drugiej osoby do nabywania, utrzymywania i korzystania z zasobów ekonomicznych w celu podporządkowania sobie tej osoby. Może zatem polegać na zabieraniu lub wydzielaniu pieniędzy, zakazywaniu lub utrudnianiu podjęcia pracy zarobkowej, kontrolowaniu wszystkich wydatków, kontrolowaniu konta bankowego, zaciąganiu bez porozumienia kredytów, pożyczek, niszczeniu rzeczy osobistych lub stanowiących wspólną własność, sprzedawaniu ich bez porozumienia, a także pozostawianiu bez opieki osoby, która z powodu choroby, wieku bądź niepełnosprawności nie może samodzielnie zaspokoić niezbędnych potrzeb.

Zaniedbanie to niezaspokajanie podstawowych potrzeb biologicznych i psychicznych osoby zależnej od opiekuna – dziecka, osoby starszej, osoby chorującej.

Tekst powstał w ramach bezpłatnej ogólnopolskiej kampanii edukacyjnej „Przeciwdziałanie przemocy domowej” realizowanej w 2024 r. przez Fundację Instytut Nowej Kultury, www.instytutnowejkultury.pl.

dr hab. Magdalena Szafranek
Uniwersytet Warszawski

Przypisy:

1. Dz. U. z 2021 r. poz. 1249.
2. Ustawa z dnia 9 marca 2023 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 535).
3. Niebieska Linia, [online], dostęp: 06.03.2024, <http://niebieskalinia.info/index.php/przemoc-w-rodzinie/8-rodzaj-przemocy>.
4. A. Wojnarska, *Przemoc seksualna wobec dzieci – terapia sprawców i ofiar*, [w:] A. Lewicka-Zelent (red.), *Przemoc rodzinna. Aspekty psychologiczne, pedagogiczne i prawne*, Difin, Warszawa 2017, s. 88–100.
5. E. Bieńkowska, L. Mazowiecka (red.), *Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 453.
6. *Polska wolna od przemocy wobec kobiet. Wybrane problemy dotyczące wdrożenia Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*, Amnesty International, s. 21.
7. *Rodzinna tajemnica. Przemoc w rodzinach z problemem alkoholowym*, Zespół Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” Instytutu Psychologii Zdrowia Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2021, s. 4.